

Aýasofýa hukugy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Aýasofýa hukugy AÝASOFÝA HUKUGY

Aslynda barsy 1957-nji ýylda başlady.

Stambulyň içeri işler müdirligine resmi hat geldi.

Birinji instansiýaly sud (Asliye hukuk mahkemesi) Beşiktaş rayónunda ýaşan Mariam binti Owahimiň haýal etmän tapylmagyny talap edýärdi.

Polisiýanyň ony tapjak bolup gözlemedik ýeri galmary, ahyrynda olar bular ýaly şahsyň tapylmandygyny, onuň ýaşan salgysyny anyklamak mümkünçiliginiň bolmandygyny, hatda ony ýakyndan-daşdan tanaýan adamyň hem ýokdugyny mälim etdi.

Polisiýanyň bu resmi jogabyndan soň birinji instansiýaly sud Mariam binti Owahimi “dereksiz ýiten” hasaplap karar çykardy we onuň eýeçiligindäki gozgalmaýan emläge (gayrimenkul, недвижмость) «ýerine ýetiriji wekil» (“kayyum”, «доверенное лицо») belledi.

Kanuny puryjanyň dolmagyna garaşdylar.

Kanuny puryja dolangoňam, Mariam binti Owahimiň wekile ynanylan Beşiktaşdaky dört gatly binasy döwlet gaznasyna tabşyryldy.

Şol wagt ýagdaý şeýle bolanam bolsa...

Suduň çagyryşy esasynda polisiýa tarapyndan gözlenen we «dereksiz ýiten» hasap edilip, mülki döwletiň hasabyna geçirilen şahs – halk arasında aýdylyşyça – Merýem enedi!

Owahim – hristianlaryň ynanjynda Allanyň atlaryndan biri. Bu ýerde Owahimiň gyzy Merýem göz öňüne tutulýardy, ýagny döwletiň hasabyna geçirilen hususy mülküniň eýesi Isa pygamberiň ejesidi!

Çünki...

Osmanly döwründe buthanalara gelýän pullaryň agramly bölegini edilýän haýyr-sahawatlar düzýärdi.

Heniz bank ulgamy bolmandygy üçin üýşýän sadaka pullar toplanman, gymmatyny ýitirmezligi üçin gozgalmaýan emlák satyn

alynýardy.

1913-nji ýylda döwlet hususy eýeçilik (tapu, титул на право собственности) düzgünine geçdi.

Buthanalara emlák beýannamasy ugradyldy.

Buthanalar “mülke bolan eýeçilik hukugyny” Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebrayyl aleýhyssalamyň adyna ýazdylar.

Gozgalmaýan emlákler şol atlaryň hasabyna resmiledirildi, döwlet hasabyna bu atlar bilen resmi hasaba alyndy.

Birdenem...

Osmanly ýkyldy... Respublika yglan edildi.

Buthanalaryň ustawlaýyn tarapy diaspora fondlaryna öwrüldi.

1936-njy ýylda döwlet diaspora fondlaryna beýannama ugratdy, olaryň eýeçilik edýän gozgalmaýan emlákleriň sanawyny bermek talap edildi.

Diaspora fondlary sanawy berdi, şeýlelikde Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebrayyl aleýhyssalamyň adyna resmiledirilen buthana mülkleriň eýeçiliği Türkiýe respublikasynyň ygtyýarlygyna geçdi.

1955-nji ýylda 6-7-nji sentýabr wakalary orta çykdy.

Musulman däl diasporalaryň (etniki toparlaryň) üstüne odunly-taýakly hüjüm etdiler, it ýenjen ýaly ýençdiler.

Bu wandallykdan soñ gezek olaryň başyboş galan mal-mülklerine çökmäge gelipdi.

6-7-nji sentýabrdan iki ýyl geçenden soňra...

Milli emlák müdirligi sudlara yüz tutmaga başlady.

Gozgalmaýan emlaklıre bolan eýeçilik hasabynda «mülk eýesi» hökmünde ady geçýän Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebrayyl aleýhyssalamyň garşysyna derñew işleri gozgaldy.

Buthanalaryň bu gowgalardan – açylan derñew işlerinden habarda bolmady.

Polisiýa tarapyndan suduň ýörite haty esasynda gözlenen Hezreti Isa, Merýem ene, Jebrayyl aleýhyssalam «dereksiz ýiten» diýip, yglan edildi. Ýagdan gyl sogran ýaly edäge-de, olaryň mülkleri ellerinden alyndy.

Buthanalar mundan habarly bolanlarynda, eýýäm boljak iş bolupdy, munuňam üstesine 6-7-nji sentýabrdan başlaryndan geçirilen eýmenç wakalary sebäpli girmäge deşik tapanokdylar,

şonuň üçin garşılyklaýyn arza berip sudlaşmaga bogunlary ysmady.

Beşiktaş, Şişli, Fatih, Beýogly, Kadyköý, Saryýer... Gymmaty milliardlarça dollara barabar 11 müň 500 gozgalmaýan emlägi hut şol usul bilen döwletiň hasabyna geçiridiler.

Diñe Stambulda däl...

Izmir, Hataý, Çanakkale ýaly ýerlerde-de döwletiň hasabyna geçirilen gozgalmaýan emlákler bardy.

1974-nji ýylyň Kipr operasiýasyndan soň, 1980-nji ýylda 12-nji sentýabr agdarlyşygynfan soň şol öñki usul arkaly ýüzlerce mülk döwletiň hasabyna geçirildi.

We AKP häkimiýete geldi.

Ýewropa bileleşigi (ÝB) howuny basdy.

Bular boýun egdi.

2008-nji ýylda ÝB-ne utgaşyklary ädimler ädilip, Fondlar kanuny çykaryldy.

Bu kanun arkaly diaspora fondlarynyň 1936-njy ýıldan soň edinen we ellerinden alynan gozgalmaýan emlákleriniň özlerine gaýdyp berilmeginiň ýoly açyldy.

Diaspora fondlary yzly-yzyna mülklerini gaýdyp almaklyk üçin sudlara arza berip başlady.

Emma...

1936-njy ýıldan öň, ýagny 1913-nji ýylda şahslaryň adyna resmileşdirilen mülkleri gaýdyp bermek üçin, hut şol şahslaryň özleri ýa-da gönüden-göni yüz tutmalydy.

Ýagny...

Hezreti Isanyň adyna resmileşdirilen gozgalmaýan emläge almak üçin ýa-ha Isa pygamberi suda getirmeli, ýa-da onuň nesillerinden birini tapyp, suda getirmelidi!

Kanundaky şujagaz söz öwrüminiň üstünden osmanly hukugynyň şertleri respublikan hukugynt baglanychdyryp bilmez diýilýärdi, buthanalaryň 1913-nji ýylda döwletiň öz eli bilen adyna geçiriren mülkleri ýok hasabyndady.

Şindi?

Aýasofya gozgalmaýan emlák hasaba alnyşynda metjit görnüşlidir. Bu gozgalmaýan emlák edil buthanalaryň mülkleri ýaly 1936-njy ýylda resmi hasaba alnypdy.

Fatih Sultan Mämmet hanyň fondunyň hasabyna resmilesdirlendi. Bu fond respublika döwründen öñki osmanly döwrüne degişli fonddy.

Osmanly döwletiniň ýörite hukuk hökümlerine görä fondlasdyrylypdy.

Şonuň üçin osmanly fond hukugyna laýyklykda seljermek gerekdi.

Hukuk şol zerurlyk sebäpli, egildi, büküldi...

Respublikanyň muzeý karary güýcsüz hasaplandy.

Osmanlynyň fond karary güýje girizdiler...

Respublikan hukugyň deregne osmanly hukugyny hereket edýän kanun hasapladylar.

Osmanly hukugy Döwlet soweti (Danıştay) tarapyndan ýuridiki taýdan güýje girizildi.

Şeýlelikde...

Aýasofýa metjit boldy diýip begenýän ildeşlerimiz osmanly döwründe Hezreti Isanyň, Merýem enäniň adyna resmilesdirlen buthana mülkleri üçin milliardlarça dollar öweztölegi tölemäge hukuk taýdan razy boldugy boldy!

Diaspora fondlary Döwlet sowetiniň Aýasofýa kararyny suda bererler, ellerinden alynan mülkleri berişleri ýalam yzyna alarlar.

Mundan beýlæk garşılyk berjegem bolup göräyiň, Ýewropanyň adam hukuklary suduna giderler, üstüñize çöwjeýișlerini görün indi. Barçaňyzy gutlaýaryn, Aýasofýada namaz okamagyňyzy arzuw edýärin.

Ýylmaz ÖZDIL.

«SÖZCÜ» gazeti, 15.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Publisistika